

FAMÍLIA FONTCUBERTA

Origen

Dels Fontcuberta o Fontcoberta suposo que hi ha varies nissagues de diferent origen, amb mateixa etimologia del cognom. Manuel Bofarull i Terrades en el seu llibre "*Origen dels noms geogràfics de Catalunya*", referencia el poble de Fontcuberta al Pla de l'Estany i diu que apareix al segle XII com Fonte Coperto, com aglutinació de font i de coberta, possiblement equivalent a amagada, protegida. Al mateix segle XII, a tocar de Vic, també està documentada can Fontcuberta on se situen els primers orígens coneguts de la nostra nissaga. L'escut, però, no és el mateix que el del poble del Pla de l'Estany. Si bé la font coberta hi apareix, en els de la família de Vic trobem un unicorn. Així doncs podríem deduir que els nostres avantpassats provenien del poble del Pla de l'Estany? Seria estrany, ja que estem parlant d'una família Fontcuberta situada a Gurb i d'un poble Fontcuberta situat al Pla de L'Estany sense cap relació coneguda amb la família.

Moll, a "*Els llinatges catalans*" l'identifica com a nom compost, assimilant-ho a font, Fonts, Lafont, Alafont, Safont i Zafont, tots ells del substantiu font, i en concret de Fontcuberta, de la unió de Font i de Coberta.

També Almerich, a "*Els cognoms catalans*", en referir-se a Font, l'assenyala com derivat del llatí fons, lloc natural o artificial d'on surt aigua. Igualment en referir-se a Fontcuberta indica que és un compost que no precisa més explicació que la que es troba en cadascun dels mots per separat.

Es troben molts Fontcuberta als segles XV i XVI als *Fogatges*, escampats per Catalunya, però com que tenim els orígens i el subsegüent arbre genealògic de la nostra nissaga des del segle XII, no hem d'anar a buscar, els últims segles, entre les possibles famílies d'aquest cognom.

L'altre cognom en el que s'aplega el Fontcuberta al segle XIX és el Dalmases. Ens detindrem a fer un esment.

Segons Möll, que l'analitza dins del conjunt de cognoms catalans, l'origen en noms d'edificis i altres construccions i llurs dependències, Dalmàs, Delmàs i Dalmases, prové, probablement del compost "del mas" i la forma Dalmases deu ser la del plural arcaic en –es.

No és més que a partir del segle XVII que he trobat referències dels Dalmases de la nostra nissaga. Per això he recorregut als coneguts *Fogatges* catalans de 1497 i de 1553. En el primer d'ells he trobat quatre llars Dalmases: Na Dalmases a Roses (probablement d'una altra nissaga), un Joan Dalmases a Boixadors, a prop de Sant Martí Sesgaioles (a la vegueria de Cervera), les llars o focs d'en Salvador Dalmases a Collbató (a la vegueria de Vilafranca de Penedès), i per últim un altre Joan Dalmases a Sant Martí Sesgaioles (vegueria de Cervera, a prop de Boixadors). Sens dubte aquests tres eren parents pròxims entre ells, deduïnt-se que ja en segle XV els Dalmases estaven ben assentats a Sant Martí Sesgaioles, actual comarca de l'Anoia.

L'any 1553 continua un foc a Collbató, el d'en Nicolau Dalmases, i un altre a Sant Martí Sesgaioles, en Franci Dalmases. Tot això em fa pensar que la nostra nissaga Dalmases té els orígens en la que fou vegueria de Cervera: Collbató, Sant Martí Sesgaioles, Boixadors.

Història

Família netament catalana, quins orígens coneguts es perden en els orígens de Catalunya, i documentada ininterrompudament des del segle XII a l'Osona (Gurb, Vic). Ja en aquest segle existien els Fontcuberta de Vall i els seus parents Fontcuberta de Munt. Es nota un paral·lelisme entre aquesta família i la dels Bach, però a diferència amb aquesta, els Fontcuberta són més llançats i busquen amb més empenya augmentar el seu patrimoni i assolir l'estatus de noblesa. Aviat aconsegueixen els seus objectius i van matrimoniant amb famílies nobles i riques de l'Osona: els Sellés, els Cortada, els Oriola, els Pasqual, els Albó...

Posteriorment s'uneixen Fontcuberta d'Amunt i Fontcuberta d'Avall. Segles després traslladen la seva residència des de la casa pairal de Gurb a una bona casa de Vic, per, posteriorment assentar-se a Barcelona.

A Vic, ja nobles, ocupen càrrecs públics pel Braç de la noblesa, i com a tals, actuen. La branca principal emparenta amb la més alta noblesa catalana, principalment assentada a l'Empordà: Arnau I de Requesens del segle XI, següents Requesens, els Caramany, els Perramón,... amb diversos senyorius a Catalunya i separant-se de la branca principal, a l'alçada del meu besavi, que no va ser l'hereu. Aquest, de família noble i rica, encara que ell ric no ho era, es va casar amb una pubilla Dalmases, de la més noble família: Carmen de Dalmases i d'Olivart, Marquesa de Vilallonga.

La família Dalmases eren al segle XIV uns importants comerciants, especialment amb Itàlia; també hi va haver matrimoni amb un banquer genovès. A finals del segle XVII, en Pau Dalmases major, comerciant, va comprar el castell i terme de Vilallonga, a Sant Martí Sesgaiol, d'on eren originaris, a l'Anoia. A mitjans del segle XVIII ja apareixen Dalmases casats amb Ferrer (res a veure amb els Ferrer, família del meu sogre, estudiada en aquestes notes).

Amb seu ja al Palau Dalmases, de les millors representacions del barroc civil català, al carrer Montcada de Barcelona, donen empenta a la sèrie de matrimonis de les següents generacions tots ells emmarcats en la més rànica noblesa: els Vilana, els Gualbes, els Peguera, els Boixadors, els Cordelles, els Terré, els Tamarit,... ajuntant així, hisenda i noblesa.

D'aquesta etapa, cal destacar aquí al meu avi 8, Pau Ignasi de Dalmases i de Ros, qui va fundar l'Acadèmia dels desconfiats, amb seu al seu propi palau i que, més tard, es convertiria en Acadèmia de les Bones Lletres Catalanes. Va jugar un paper molt important a la guerra de Secessió contra Felip V. El seu admirat Arxiduc Carles d'Àustria el va nomenar ambaixador per a assumptes d'aquesta guerra, tant davant la Corona dels Països Baixos, com davant de l'Església, per que anés a mitjançar davant la reina Ana d'Anglaterra, actuant en qualitat de Ministre d'Exteriors de Catalunya. La recompensa a anteriors serveis prestats al Principat li van valdre de Don Carlos el títol de Marqués de Vilallonga.

Ja al segle XIX, l'avi del meu besavi, Josep-Maria de Dalmases i de Gomar, es va casar amb Josefa d'Olivart i de Solans, de Les Borges Blanques. Era rica i influent, però no era noble. Posseïen diversos senyorius, entre ells, el de Pierola.

El conjunt de la família Dalmases va destacar sempre pel seu amor i defensa de Catalunya, com ja he insinuat abans. Va quedar reflectit a la guerra de Successió de 1714. Molts parents van tenir un paper destacat en la defensa del Principat.

Els Dalmases posseïen importants finques, tant agrícoles-ramaderes, com d'esbarjo. Algunes d'elles convertides quasi en palaus: Cànoves, a Sant Julià de Vilatorrada; Torre Vilana, a Sarrià, a Barcelona; Can Cordelles, a Esparraguera. A Barcelona, la casa principal en la que van viure

des de fa més de 300 anys fins a finals del segle XX, és el Palau Dalmases del carrer Montcada.

Dels dotze germans que eren els Fontcuberta de Dalmases, tres germanes es van casar amb tres germans Bach de Portolà. Maria i Antoni van ser els meus avis.

Cap a l'any mil i escaig, els Fontcuberta ja tenien plets entre ells. Hi ha un document d'aquestes dates en el que consta que els veïns Fontcuberta de Vall no es posen d'acord amb els antics parents de Fontcuberta de Munt, d'economia més modesta. Algú m'ha dit que era una família d'origen gironí, en concret de Vilamallà. També m'han insinuat que podrien venir del Pla de l'Estany, de Fontcuberta, però el cert és que mai ha aparegut cap document que els atribueixi aquests orígens. El que es ben segur és que a l'arxiu, fidel i extensíssim dels Fontcuberta, on consta tota la trajectòria de la família des del segle XII, generació darrera generació, en lloc es fa referència a aquestes dues viles, Vilamallà i Fontcuberta del Pla de l'Estany, limitant-se sempre als primers orígens que he assenyalat.

La documentació acredita des del primer avi conegut d'aquest cognom: Arnau Fontcuberta de Vall, instal·lat a la finca de la seva propietat, coneguda amb aquest nom. A tocar a ella existeix, encara avui, una masia coneguda com Fontcuberta de Munt, sens dubte una segregació de la primera, que s'hauria fet generacions enrere, en favor d'un altre fill que no seria l'hereu. Posteriorment, com ja he senyalat al principi, al segle XI, ambdós Fontcuberta, estan enfrontats per qüestions de llurs respectives finques, el que indica que possiblement feia moltes generacions que estaven instal·lats en aquell indret. Segles? Em perdo en la nit dels temps pensant en aquests avis que fa un mil·lenni vivien en aquell mas, avui encara de la família, i amb el mateix cognom. Fontcuberta de Vall, més elegant i sobri, tot i les transformacions que ha sofert al llarg dels segles, està situat a un extrem de Vic, a tocar al municipi de Gurb, i a pocs metres del que ocupaven els de Munt, més senzill i amb poques terres.

Es tractava d'una família de pagesos propietaris, que vivien còmodament de les rentes que obtenien de les seves terres. Al llarg dels primers segles del segon mil·lenni varen perpetuar-se amb una bona política de matrimonis, amb filles de les pairalies de l'Osona i contrades properes: els Noguera, Prat, Prixana, Riera, Guiteres, Codina, també una Fontcuberta de Munt (amb la qual cosa suposo que farien les paus les dos famílies), Pujol, Planelló, Vilamajor, Regàs, Albó, Pradell, Corominas, Cahors, Saleta, Sors (l'Arnau Sors o Ors de Seva, avi 23 és el més antic, que tinc coneixement, dels d'aquest nom; per conducte d'altres heretatges, la pairalia del Sors ha arribat actualment, i de fa ja molts segles, a mans dels Vives, descendents, com es pot veure en l'arbre genealògic, tant dels Sors com dels Fontcuberta; un exemple més de com s'encreuaven les famílies), Morgades, Oliveres, Farreres,...es a dir el milloret de la comarca.

Val a dir que en el decurs d'aquests segles el fill que no era hereu, anava a fer-se la vida buscant una bona pubilla. Sovint tenia estudis, generalment de lleis, per tal de poder guanyar-se la vida sense posseir terres, però amb un bon càrrec, militar, capellà,... Suposo que un seguit de Fontcuberta, que ja consten com a partícpis a les Corts Catalanes de Monsó el segle XIV i després a Corts entre els segles XV i XVIII i també ocuparen càrrecs com a consellers a Vic (entre 1455 i 1458 l'Antoni Fontcuberta era sotsveguer d'Osona), eren part de la família. Molts eren germans de l'hereu, com es pot contrastar en els segons noms que utilitzaven.

D'aquesta manera, casant-se amb d'altres famílies del seu estil, els hereus podien augmentar el patrimoni, i així van passar de ser pagesos benestants a pagesos rics, grans propietaris. Durant aquests primers segles continuaven vivint a Fontcuberta de Vall i així aquest motiu de Vall els va anar quedant com a un segon nom o renom, que s'havia iniciat per tal de distingir-los dels veïns de Munt.

No sempre havien homes per a ser hereus i, aleshores, el paper queia en mans d'una pubilla, que en maridar feia prendre el nom de Fontcuberta al nouvingut. Com exemple passà l'any

1279 en el que l'àvia, pubilla Maria Fontcuberta de Vall es casà amb en Guillem Prat Prixana, que des de llavors utilitzà l'àlies Fontcuberta. Els fills d'aquest matrimoni ja canvien l'ordre dels cognoms i passen a ser Fontcuberta Prat-Prixana. Aquest mateix fet es va repetir en la següent generació: la filla Maria Fontcuberta de Vall Prat-Prixana, pubilla també, es casà amb en Guillem Riera, dit àlies (o òlim, davant, segons els casos) Fontcuberta.

Varen viure a la pairalia moltes generacions, fent una vida totalment rural, però no exempta de comoditats, avanços, privilegis, festes..., dels que foren dotats, en consonància a aquells segles, en la seva acomodada casa. Però tot allò, amb el pas dels temps se'ls feia petit, no es trobaven en el rovell de l'ou de la societat, els era difícil poder estar constantment en contacte amb altres famílies benestants, que amb el pas del temps s'anaven traslladant a viure a la vila. Així que a primeries del segle XVI, deixen Fontcuberta de Vall com a residència principal i se'n van a viure a Vic, a una esplèndida casa, amb una gran portalada, finestres gòtiques, salons importants per a rebre... La casa està situada, encara avui, al carrer de la Ramada.

Es quedaren vivint a Vic uns tres segles, fins que la vila se'ls va fer petita i ja calia relacionar-se amb molta freqüència amb les famílies nobles de tot Catalunya. Calia viure on es deia que estava tothom que es ventés de ser de l'elit. Llavors, a principi del segle XIX va ser quan el rebesavi Josep-Eugeni de Fontcuberta i de Perramón, amb la seva família es van traslladar a viure a la ciutat de Barcelona, cap i casal de Catalunya. Continuen, però, amb les possessions de Fontcuberta de Vall i amb la casa de Vic del carrer de la Ramada. Com ja he indicat sempre van viure dels fruits de la pagesia, al principi treballant directament la terra i després, a mesura que anava augmentant el patrimoni deixaren de treballar-la directament, per convertir-se en rendistes de la terra: petits propietaris, grans propietaris,... Mai es dedicaren a oficis menestrals, ni que jo sàpiga, al comerç.

He estat repassant l'arbre genealògic de la família i he vist molt clar que tots els cognoms de les cases pairals notables de l'Osona i contrades tenen cabuda en la genealogia Fontcuberta al llarg de quasi mil anys. Es casaven entre coneguts, no tan sols per conveniències i per preparades polítiques matrimonials, sinó també perquè allò era tot el seu mon, les persones amb les que es relacionaven. Els matrimonis millor fer-los amb gent coneguda, propera i del mateix nivell social.

Es estrany, encara avui dia, fer una passejada per la comarca i davant de qualsevol casa notable no poder dir: aquest cognom surt a l'arbre genealògic i, així, descobrir que a totes les pairalies havíem tingut avis segles enrere. I també és freqüent que una mateixa casa hagi emparentat amb els nostres avantpassats en diverses ocasions i en generacions diferents, trobant-se i retrobant-se...

Si be molt antigament es feia constar un cognom (després de que la gent es conegués per un mal nom, renom o motiu), en el cas de la documentació dels Fontcuberta apareix molt freqüentment l'ús de dos cognoms. Tal vegada com a renom de la casa, Fontcuberta de Vall; tal vegada com a àlies o òlim per canvi del cognom al no haver hereu i heretar la pubilla que estava vinculada a l'ús del seu propi cognom; o tal vegada perquè la moda, les necessitats socials o categoria, tal com ells llavors l'entenien, feia que dient un seguit de cognoms paterns i materns els feia més notables i coneguts. De tota manera penso que la raó més comuna en aquests casos es devia l'acumulació de patrimonis, provinents de distintes famílies que estaven vinculats a l'ús del respectiu cognom.

Ja he dit que es tractava d'una família rica, però no pas noble. Això vindrà més endavant. De honors, però, no els faltaven: al llarg de moltes generacions els Fontcuberta foren distingits amb la dignitat de Ciutadans Honrats, tant de Vic com de Barcelona.

És a mitjans del segle XVIII, l'any 1744, quan en Miquel Fontcuberta es casa amb la Marianna Pasqual de Lleu, els meus avis 6. Era la unió de dos bones famílies riques en les que

s'aplegaven un grapat de somnis que ultrapassaven l'amor que es poguessin tenir. Els Fontcuberta es casaren amb els Pasqual de Lleu, família molt rellevant que era el resultat de consecutius matrimonis des dels primers Pascual dels que tinc referència, de finals del segle XV, amb famílies també osonenques (si bé no totes) de relleu: els Sanromà, Amat, Roig, March, Arnau, Sellés, Riu...

El dia 22 de febrer de 1701 a Barcelona, davant el notari Esteban Coll, en Francesc Pasqual de Lleu i d'Arnau, comprava la finca Saladeures, un important casal fortalesa, immens, de gran elegància i majestuositat, situat a l'Osona, a tocar a Vilalleons. La casa continua essent propietat dels actuals hereus Fontcuberta.

Aquell mateix any, en Francesc Pasqual de Lleu es casava amb la filla d'una de les famílies nobles i de les més anomenades de Vic, la jove Maria-Gràcia de Sellés i de Rius. Van ser els avis 7.

Per la seva banda, els Fontcuberta, molt ben considerats econòmicament i socialment, només els faltava pujar l'esglaó de la noblesa. El 16 de febrer de 1788, per Reial Cèdula del Rei d'Espanya Carles III, s'elevà a la categoria de Noble Cavaller a en Josep-Llucià de Fontcuberta i de Pasqual, avi 5 "En cap del seu pare", en Miquel de Fontcuberta de Saleta, tal com el predit fill ho havia demanat al Rei: que el seu pare, encara que ja difunt, també, i abans que ell, fos elevat a la categoria de noble. El Rei en la seva concessió reconeix molt mèrit, que li ve d'antic a la família. Fa esment a en Joan-Francesc Fontcuberta i Riera, avi 9, com a un bon militar que a mitjans del segle XVII lluità al costat de Sa Majestat i fou ferit; però guarit de les seves nafres, continuà en el camp de batalla. Assenyala igualment el Rei, que l'avi 7, Fructuós Fontcuberta de Ferreres fou un excel·lent militar; i tant mateix el germà d'en Josep-Llucià, l'Ignasi, com els seus dos nebots, Joaquim i Manuel, s'han destacat en l'ús de les armes, especialment en el bloqueig de Gibraltar. En la concessió de noblesa, el Rei assigna a en Josep-Llucià el corresponent escut d'armes: la font coberta i l'unicorn.

Segons consta en acta en els llibres propis de l'Ajuntament de Vic, en sessió del dia 20 de desembre de l'any 1779, per nomenament del Rei, en Josep-Llucià de Fontcuberta i de Pasqual, a la Sala Capitular de l'Ajuntament de Vic, pren possessió del càrrec de Regidor del dit Ajuntament. Es fa referència a ell com a Ciutadà Honrat de Barcelona. Igualment tinc una fotocòpia d'un acta del referit Consistori, de la sessió celebrada a la Sala Capitular de l'Ajuntament, de data 31 d'agost de l'any 1802, en la que es delega a en Josep-Llucià de Fontcuberta, juntament amb el també Regidor Ignasi-Ramón de Parrella, per tal que vagin a Barcelona a "besar las reales manos de sus Majestades y hacerles los obsequios que le regala la Ciudad de Vic".

Els Fontcuberta varen continuar en les seves polítiques matrimonials encara a Vic, per l'Osona, amb famílies que eren prou conegudes i notables: els Oriola, Cortada, Junquer, Guarnier, Perramón,... i fou precisament amb la unió amb aquesta última família, que van fer el trasllat de Vic a Barcelona. Una nova etapa a la família Fontcuberta i Perramón. Dels nous incorporats ens ocuparem tot seguit.

Qui eren els Perramón?. En primer lloc els definiria com una noble, poderosa i molt antiga família de l'Empordà. Però, com s'havia gestat aquesta família? Ara ho veurem. Les explicacions que faré les he tret de converses amb cosins llunyans: Carlos de Fontcuberta i de Balaguer i de Carlos de Aguilera i de Fontcuberta, comte de Fuenrubia. Però bàsicament les he extret del llibre que ha publicat aquest últim, escrit per l'erudita historiadora i neboda seva, Blanca Garí, *"El Señorío de Ventalló, història de las familias Requesens, Caramany y Perramón que lo poseyeron"*.

Anem molt enrere, com a 800 anys, i situem-nos a Ventalló, actual municipi al sud de l'Alt Empordà i llavors un senyoriu quin Senyor era vassall del Comte d'Empúries. El senyoriu estava format per grans finques i cases i per la esplèndida torre-fortalesa, formant el conjunt

una autèntica estructura feudal. Ja apareix al voltant de l'any 1200, amb la família Requesens al front. L'any 1182 un Arnau de Requesens signa documents, entre ells un de pau i treva, amb en Jofre de Rocabertí i Pons-Hug d'Empúries; aquest Arnau ja era vassall del Compte d'Empúries. La fortificació, per aquells temps estava unida als territoris empordanesos de Pelacalç i Sant Pere Pescador.

De forma ininterrompuda fins ara, el primer del llinatge que tinc coneixement és l'Arnau I de Requesens, al segle XIII, avi 23, és a dir 15 generacions per damunt meu, casat amb l'Adalez, àvia 23. L'avi 21, Arnau II de Requesens va fer testament a les "nones de novembre de l'any 1282". D'entre les disposicions que fa, la que m'ha cridat més l'atenció és la que li deixa a la seva dona Alemanda, àvia 21, a més de la seva roba, mobles i altres minúcies, un parell de sarraïns, en Aly i en Asmet, i una sarraïna, la Fàtima, encomanant-li que, al menys durant tres anys, nodreixi als fills d'aquests esclaus. Es clar que això no és més que una ínfima part de les seves pertinences, ja que la resta, l'important, va a parar a l'hereu, el fill primogènit d'ambdós. En el testament l'avi Arnau redimeix de les "Toltas" i de les "Forcies mals usos" als seus homes i dones de Sant Pere Pescador, per tal que el seu hereu i successor no en faci ús d'aquests mals costums.

Ja en aquelles generacions, els avis, com que eren els senyors de Ventalló, estaven en la possessió de la jurisdicció civil i criminal de tot el senyoriu. Quan al seu terme havien robatoris, baralles, agressions (amb estris de la pagesia: aixades, rasclets, pales,...) eren jutjats i condemnats o absolts pel representant del senyor del castell que els imposava penes com ara presó, fuetades, multes de 20,30, 40...sous, etc.

Tot i que el castell era vassall del Comtat d'Empúries, els Senyors de Ventalló, els Requesens, s'anaven apropiant, en aquestes primeres generacions, al Comtat de Barcelona.

Passades unes generacions, ja a principi del segle XIV, com fos que la pubilla Requesens maridà amb un Caramany, el Senyoriu de Ventalló passà a mans d'aquesta nissaga, de la que es tenia notícia que segles enrere pertanyien a la Fenolleda, del Comtat del Rosselló, ara al sud de França. Era, doncs, la família Caramany una família noble amb possessions provinents del Castell de Caramany, del Rosselló, del Conflent, i més enllà.

Trobem a en Ponç I de Caramany, avi 19, assentat al segle XIII al Comtat del Rosselló i a la Cerdanya, com a lloctinent del Rei Jaume II. El Rei de Mallorca els donà en feu castells, forteses, masos, boscos,... i els va fer nobles i barons del regne.

Durant els segles XIV i primer terç del XV, els Caramany van perdre força a la Catalunya nord i sud de França i, per contra, en van guanyar a l'Empordà, on s'estableixen definitivament en casar-se els avis 18, en Ponç de Caramany amb la Eleonor de Requesens, a primeries del segle XIV, cosa que dugué a la consolidació del Senyoriu de Ventalló. Llavors els Caramany són convidats a la coronació del Rei Pere el Cerimoniós, i a assistir a les diferents Corts que es convoquen a Vilafranca, Girona, Barcelona i Cervera, en la seva qualitat de nobles.

Al final d'aquesta etapa hi hagué problemes per raons familiars. Foren plets, per qüestió de l'heretatge, entre Francesc II de Caramany i el seu germà Jordí. En Francesc va haver de vendre el castell al seu germà Jordí per tal de pagar-li la dot que havia decidit el pare d'ambdós. Llavors, la Beatriu de Caramany, muller de Ponç III, filla de l'hereu, i neboda d'en Jordí, reclamà judicialment i davant la Reina, el Castell, ja que considerava que com a pubilla li pertanyia. La Reina va sentenciar que en Jordí li retornés el castell cobrant, però, el que li corresponia. I així es va fer. Era l'any 1334.

La vida continuava i com en totes les famílies de l'època, els problemes eren continus: de remences, jurisdiccionals, conflictes, guerres,... Però els Caramany continuen fent passar generacions amb els matrimonis amb cònjuges dels seu nivell, com ara Eleonor de Biure, Anna de Madrigal,... Ja estava ben aplegat el Senyoriu de Ventalló, el Castell i terme de

Vallespinosa, el lloc de Sant Pere Pescador,... on continuen exercint les jurisdiccions civil i criminal.

I és ara quan comencen a sortir a escena els Perramón a Ventalló, família que, anys a venir, passaren a ser els senyors. Apareixen, en un principi, com a bailes de Ventalló, administradors regidors del lloc. Però no anticipem fets. En temps de l'hereu, Àlvar de Caramany, avi 12, aquest passà a viure a Barcelona. Llavors van passar a ser pubilles dones, i els homes nouvinguts es deien Vilanova, però el seu cognom, com a àlies, passa a segon lloc i continuen utilitzant el de Caramany. Som a les acaballes del segle XVI. Els fets successoris no s'acaben.

Comença una nova etapa. Els senyors ja no vivien als seus senyorijs. Es traslladaven a les ciutats. Però continuaven mantenint els seus privilegis jurisdiccionalis (fins a primeries del segle XIX). Ara Ventalló és dels Vilanova i Farnés. Amb cognom Caramany (i Vilanova), l'avi 9, en Josep és pro francès, lluitant com a mariscal de camp de l'exèrcit francès en el segle XVII, en la guerra dels segadors. Aquest avi fou enterrat en una caixa d'argent a Perpinyà. Li succeeix una filla pubilla, que en casar-se amb un cosí seu, Caramany i Margarit, fa retornar de ple els cognoms de la casa. Per matrimonis continuen entrant famílies nobles i riques, els Villerach, Fondevila,...

Havíem anunciat els Perramón. Ara els descrivim. Sembla, amb molta probabilitat que es tractava d'una família assentada a Ventalló des del segle XIII, tot i que no hi ha certesa documental de la família només des del 13 d'agost de 1497: Eleonor de Caramany atorga a en Jaume de Perramón l'establiment del que seria casa pairal Perramón, davant del Notari Joan Perpinyà (atenció: els Bach van heretar, per parentius, un patrimoni Perpinyà, vinculat a l'ús del cognom i les armes, curiosament enclavat, en la seva major part, a l'Alt Empordà, a tocar Ventalló. Coincidien cognoms i patrimoni. Eren els mateixos Perpinyà que la família d'aquest Notari? Personalment crec en aquesta possibilitat). Del segle XV al XVIII els Perramón van comprar terres als Caramany. Eren Pere i Ramón cognoms antics units, tal com surten en documents de l'època. El dia 25 de juny de l'any 1742 Josep-Antón de Perramón i Frigola arreplega tot el senyoriu, juntament amb el de Pelacalç, de mans d'Antoni de Caramany i Ros. Polítics matrimonials havien fet pujar socialment als Perramón, que es casaven amb pubilles de gran dot i de les que sovint prenen el cognom o l'afegien al seu: els Colomar, Pascual-Trobat, Gispert,... Foren famílies d'hereus, canonges, notaris reials, Ciutadans Honrats, Magnífics,...

L'11 de juny de l'any 1780 es consuma la fusió dels Perramón-Caramany, culminant la trajectòria ascendent dels primers amb la signatura de Capítols Matrimonials entre Josep de Perramón i Noguera i Narcisa de Caramany i Fontdevila, avis 5. Continuaren a Ventalló fins que l'any 1823 els quedaren abolits els privilegis jurisdiccionalis. En el decurs inexorable de les generacions, la residència habitual dels senyors de Ventalló passà primer a Figueres, després a Girona i finalment a Barcelona. Al 1811, Francesc-Xavier de Perramón i de Caramany, defensor de Girona a la guerra napoleònica, es casa amb la pubilla d'una família, amb important patrimoni i antiguitat, de la Bisbal d'Empordà, Josepa Comas del Brugar i Bruguera, avis 4. El Brugar és un nucli de cases amb pairalia situat a sobre de Palafrugell. Comas del Brugar és una magnífica casa, encara propietat dels descendents, pràcticament situada en el nucli de La Bisbal.

Deu anys abans, la germana d'en Perramón s'havia casat amb en Miquel de Fontcuberta i de Oriola. Els fills d'ambdós matrimonis, Dolors Perramón i Comas del Brugar i Josep-Eugeni de Fontcuberta i de Perramón, els rebesavis materns, cosins germans entre ells es casen el dia 28 de desembre de 1828 a l'església del Pi de Barcelona. Una unió que aplegà un gran patrimoni.

Als Fontcuberta els agradava passar l'estiu, a banda d'altres cases pairals de les que gaudien, al seu palauet dit Can Maginet, inexistent avui dia, emplaçat a la Plaça Artós de Sarrià, a tocar l'actual carrer Fontcuberta. Era de fàbrica majestuosa i gaudien de molta fama les festes que s'hi celebraven, especialment al saló circular, amb balconada circumdant interior, a la segona

planta, i que donava vista i perspectiva a la planta baixa del saló. He vist fotografies i realment fa patxoca.

Ara faré una aportació lateral a la família. Tenen la intenció d'aplegar arbres familiars, anècdotes passades, parentius polítics, qualsevol incidència que sembli que pot ésser d'interès, o curiosa d'explicar i de recordar. Per això ara em desvío una mica amb històries de la família Fontcuberta, un xic apartades de la meva branca directa. Els descendents actuals d'aquests als que em referiré m'han facilitat moltes dades i m'han obsequiat amb records molt estimats per a ells (un retrat a l'oli d'un dels seus famosos avantpassats, escuts, fotografies molt antigues...). Finalment, bona part dels actuals descendents són parents meus per la banda dels Mena. Es a dir són cosins molt llunyans Fontcuberta, però alhora són cosins propers Mena. Ja he fet referència en el capítol corresponent, Lacanal-Mena, de la història dels Mena.

De que es tracta? De la germana del meu rebesavi Josep-Eugeni, a qui acabem de referir-nos: la Lucrecia de Fontcuberta i de Perramón, tia rebesàvia. Aquesta noia, tot i que de noble família, no tenia molts diners. Es va casar, (com no podia ser d'altra manera!!!) amb un noble hereu de l'Osona, de la subcomarca del Lluçanès, en Joaquim de Vilar i de Boria, hereu de la magnífica pairalia El Vilar de Sant Boi, on es traslladà a viure la tia Lucrecia, nascuda a Vic.

M'explica la tia Josefina de Mena i Calvet, cosina germana del meu pare, i de la que el seu marit, Antoni de Lacanal, era besnét de la Lucrecia, que recorda quan era petita, a primeries del segle XX, com la seva família i la de qui seria el seu futur marit eren molt amigues, sovint anava a fer estades a El Vilar i li agradava anar a sentir explicar històries als avis del poble. Hi havia una que li feia por: li explicaven els grans de Sant Boi de Lluçanès que quan ells eren nanos, a les acaballes del segle XIX, els capvespres de la tardor, quan el sol es ponia, la mainada del poble anaven a prop del Vilar, perquè per uns breus moments, cada dia, en el finestrall de la que havia sigut la cambra de la senyora Lucrecia, morta feia molts anys, apareixia la seva imatge darrera dels vidres i al cap d'una estona desapareixia fins l'endemà. Llavors la curiosa mainada tornava al poble espantada. Em comenta la tia Josefina que es quedava molt espantada en sentir aquesta història, ja que ella feia estades d'uns quants dies a la casa. Em diu que en sap d'altres d'aquestes històries. Quan es va fer gran, va suposar el que passava amb les aparicions de la tia Lucrecia: els capvespres a la tardor, per la posició del sol quan es pon, reflecteix justament sobre els vidres de la cambra de la tia, creant unes irisacions que feien creure a la mainada de l'època que es tractava de la difunta mestressa de la casa, que s'apareixia a l'hora en que, anys enrere, havia mort, en un dia de tardor, en aquella mateixa cambra. Trobo un encant a aquests records d'anècdotes tenebroses.

Tanmateix afegir que els oncles, Joaquim de Vilar i Lucrecia de Fontcuberta, foren els padrins baptismals del meu besavi Trinitat de Fontcuberta i de Perramón.

Em consten dos fills d'aquest matrimoni de rebesavis: l'Antoni de Vilar i de Fontcuberta, casat amb la Mercedes Pujol i de Senillosa i la Ignacia de Vilar i de Fontcuberta. Ambdós havien nascut al Vilar de Sant Boi. La Ignacia, el 2 de juny de 1855 signà Capítols Matrimonials amb en Manuel de la Canal (més endavant Lacanal) i Gonzalez Burgos, un militar d'alta graduació, de tarannà liberal, que participà en totes les guerres del temps i especialment les carlines, amb els generals Prim, Cabrinetty i d'altres. Morí molt condecorat amb el grau de General i Comandant dels Sometents armats de Catalunya. No sé quin paper devia fer enmig de tantes famílies de les que tinc entès que eren de forta tradició carlina. En les dos següents generacions d'en Manuel es continua la tradició militar de la família, sempre amb fidelitat al règim legalment establert (ara republicà, al costat del general Batet). Això els valgué desgràcies i càstigs per part del bàndol revoltat, guanyador de la guerra de 1936.

Per últim dir que el nét d'en Manuel, Antoni de Lacanal i Valls, cosí llunyà de la meva mare, es casà amb la Josefina de Mena Calvet, cosina germana del meu pare. La germana de l'Antoni, la Mercedes, fou la que, complerts ja els 90 anys i coneixedora de les meves aficions als estudis familiars, em regalà el retrat a l'oli, de mida natural, del seu avi, el famós general. La

Isabel de Lacanal de Mena, filla de l'Antoni i la Josefina, és doncs cosina meva per la banda Fontcuberta i per la banda Mena; i és ella, juntament amb la seva mare, qui m'ha facilitat la major part de documentació i dades a les que m'he referit.

No oblidem, però, la família més propera. Ens havíem quedat en el matrimoni dels meus rebesavis, Josep-Eugeni de Fontcuberta i de Perramón i Dolors de Perramón i Comas del Brugar. Vivien ja a Barcelona i els quedaren tres fills, en Carles, en Trinitat i na Matilde. Tots tres van fer matrimonis amb famílies nobles catalanes molt conegudes. En Carles, l'hereu, es casà amb Dolors de Sentmenat i Despujol i van ser pares de nou fills. L'hereu d'aquests, l'Ignasi de Fontcuberta i de Sentmenat, a les acaballes del segle XIX es va casar amb la Carme Pascual i Pons i van tenir catorze fills, que alhora s'uniren en matrimoni amb famílies ben conegudes del Principat, com ara els Balaguer, Pallegà, Senillosa, Rosales, Aguilera i de Pardo de Donlebun. Una de les filles, la Dolores de Fontcuberta i Pascual es va casar amb l'Antoni d'Aguilera i van ser els pares de Carlos de Aguilera i de Fontcuberta, compte de Fontrubia, actual propietari del castell o fortalesa de Ventalló, i propulsor del llibre al que abans m'he referit, i del que he extret aquestes històries de les antigues nissagues Recasens, Caramany i Perramón. El seu cosí germà, i en tercer grau cosí meu, Carles de Fontcuberta i Balaguer, casat amb la Virginia de Senillosa i Rosales, propietaris de la pairalia Saladeures, a l'Osona, és l'actual hereu de la nissaga Fontcuberta, el cap de la família. Té esplèndids arxius i m'ha facilitat tanta informació com li he demanat.

El segon fill dels rebesavis fou Trinitat de Fontcuberta i de Perramón, casat amb la Carme de Dalmases i d'Olivart, Marquesa de Vilallonga. Foren les meus besavis materns. Em vist fins ara la història de la família Fontcuberta fins a tres generacions abans de la meva.

Ara toca conèixer l'origen i la història de la família de la besàvia. En escriptures públiques l'he trobada anomenada així: Carme de Ferrer, Corbera, Terré, Cordelles, Gomar, de Dalmases i d'Olivart, Marquesa de Vilallonga. En realitat ella havia heretat un seguit de patrimonis de les famílies dels seus avantpassats que imposaven a l'heretatge l'ús del cognom familiar, vinculant aquest als béns que es rebien. El cert és que de diners no sé si en tenien molts, però finques, cases pairals, distincions, títols... en tenien un munt. El meu besavi, de condició noble però sense cap patrimoni, ja que rebé únicament la legítima dels seus pares Fontcuberta i Perramón, va fer un substanciós matrimoni. Foren una família molt unida pel que es dedueix a través de converses que encara vaig poder mantenir amb nets de l'extensa prole que, com ja veurem, tingueren.

Qui eren els Dalmases? Algú m'ha dit que es tractava d'una família noble vinguda de Galícia, on eren els Senyors de Novoa. No tinc cap dubte de que a Galícia existís aquest senyoriu, ni que els seus posseïdors fossin els Dalmases, però no estic segur que es tracti de la mateixa família. Penso, més aviat, que l'error, si és que hi ha error, es podria deure a alguna de les executòries de noblesa, segurament feta al segle XVIII, en les que els reis d'armes no es limitaven a endinsar-se en les quatre o cinc generacions que aconseguien trobar en mig de la paperassa i afegien, a la família que els feia l'encàrrec, tota mena de famílies nobles, famoses o il·lustres que tenien el mateix cognom, amb la qual cosa donaven més lluentor a l'arbre genealògic que se'ls havia encarregat.

El que sé del cert és que els Dalmases al segle XV eren família establerta a Catalunya, de comerciants, instal·lats a Sant Martí Sesgueioles. Als *Fogatges de Catalunya* de l'any 1497 he trobat quatre Dalmases. Un a Roses, a l'Alt Empordà; un Salvador Dalmases a Collbató, fronterer a la comarca de l'Anoia i a prop de Pierola (curiosament, o no, els avantpassats d'aquesta nissaga eren els Senyors de Pierola); un Joan Dalmases a Boixadors, a l'Anoia i a prop de Boixadors.

En els *Fogatges* de l'any 1553, surten dos amb aquest cognom, en Nicolau, continuador de la saga de Collbató, i en Franci, continuador de la de Sant Martí. Pràcticament, els pocs Dalmases de fa més de 500 anys estaven establerts a prop l'un de l'altre; el Marquesat de

Vilallonga venia, com ja veurem, del Castell de Sant Martí Sesgueioles; els descendents familiars de segles posteriors aplegaven tant el marquesat com el senyoriu de Pierola. Tot això fa creure que tots aquells Dalmases eren de la mateixa nissaga, ja arrelada a Catalunya.

Sigui com sigui, els comerciants Dalmases de la nostra nissaga s'estenen per Sant Martí Sesgueioles. En *"Els castells catalans"*, de Francesc Català Roca, ed. Rafael Dalmau, tomo V, pag. 393 a 396, trobem forces dades al respecte. Parla del que fou Castell de Vilallonga a Sant Martí, que era propietat del Baró de Rocafort i que el dia 6 de setembre de l'any 1689, el vengué, amb tot el seu terme, a en Pau Dalmases, comerciant, fill de Llorenç de Dalmases. En el testament del comprador, de 9 de febrer de l'any 1694, ja hereu el seu fill Pau, resident a Barcelona, ordena que la casa on vivia abans sigui venuda, i amb els diners es creï una fundació per a donzelles a maridar.

A l'any 1728 el senyor i amo del terme de Vilallonga era el Cavaller Ramón de Dalmases Ros i de Vilana, avi 7, casat amb Maria de Ferrer, per vinculacions. En realitat es deia Maria de Terré i de Tamarit. La filla d'ambdós, l'any 1741 li ven el Castell i terme de Vilallonga al seu parent Ramón Dalmases i Valls, pagès de Sant Martí.

Els Dalmases, que eren comerciants molt rics, es van traslladar a viure a Barcelona al segle XVII. Justament aleshores comencen tres generacions consecutives d'hereus de nom Pau, distingint-se entre ells pel afegitó de major o menor. Emparenten en matrimoni amb la família Ros, també molt rics, amos d'un dels palaus del carrer Montcada de Barcelona, l'assenyalat avui amb el número 20. L'avi 8, en Pau-Ignasi de Dalmases i de Ros el va refer i ampliar, convertint-lo en l'actual Palau Dalmases, exponent del barroc civil més important de Catalunya.

En Pau Dalmases, avi 9, s'havia casat amb la caterina Ros, pubilla senyora de Castelladrall i Valdeperes. Aquest avi aconseguí el privilegi de cavaller l'any 1685. Ell va comprar les baronies de Pierola i de Vilallonga.

D'aquesta família fou hereu en Pau-Ignasi, que destacà en els àmbits polítics, culturals i econòmics. Havia nascut l'any 1670; fou senyor de Pierola. Sé de l'existència de dos germans: en Josep-Baltasar, doctor en Dret i Canonge i Sagristà de la Seu de Barcelona, i la Josepa (Pepeta), casada amb Josep-Fost de Potau i de Ferran, família molt noble, Marquesos de la Floresta i de Vallcabra. Pau-Ignasi estudià lleis i es doctorà en Dret. De molt jove s'endinsà en el món de la cultura, i amb un afany entusiasta va crear la seva biblioteca, de les més importants de l'època. Es relacionava amb els intel·lectuals del moment i això el va dur, juntament amb d'altres, a fundar en el seu propi palau del carrer Montcada, l'Acadèmia dels Desconfiats, llotja de tota mena de debats culturals, artístics, músics, literaris. Amb el pas del temps l'Acadèmia es va anar transformant fins que, mig segle després seria la Reial Acadèmia de les Bones Lletres. La important biblioteca privada, més recentment, va anar a engrossir els prestatges de la casa de l'Ardiaca.

En el terreny polític l'avi 8, en Pau Ignasi, fou un acèrrim partidari de l'Arxiduc Carles en la guerra de Catalunya contra el Borbó Felip V en la guerra de successió de l'any 1714. En aquells moments dolorosos per al Principat, el Rei Carles l'anomenà ambaixador de Sa Majestat Catòlica davant dels Països Baixos i d'Anglaterra. Encara la família actual conserva un tríptic, baix relleu gòtic de finals del segle XV, en fusta tallada i pintada, d'un naixement, amb que li va obsequiar la Reina d'Holanda. Les gestions de l'avi en aquests països no donava resultats, i com tothom sap, Catalunya es trobà sola en aquesta guerra, tot i els intents de reclamar a Anglaterra que complís les promeses d'ajut que havia fet. Prèviament Pau-Ignasi, que havia assistit a les Corts de l'any 1701, rebia l'honor de Marqués de Vilallonga, títol que li va atorgar el Rei Carles III d'Àustria el dia 20 de març de 1710, amb data de concessió d'u d'octubre de 1709. Suposo que en oferir-li el títol nobiliari, el Rei li devia deixar triar el nom, i ell, propietari aleshores del Castell de Vilallonga, demanà que l'atorgués el títol de Marqués de Vilallonga.

S'havia casat el 17 de setembre de l'any 1690 amb Maria Marta de Vilana i de Cordelles. Per aquells temps, el Papa, a Roma, li va fer un curiós regal: el cos momificat d'un Sant Fost, sembla que guerrer, que es conservava en una vitrina de vidre, a la capella particular del Palau Dalmases. Tant la meua mare, com altres parents d'edat, m'explicaven que quan eren petits els feia por entrar a la capella i trobar-se a la penombra amb la gran campana de vidre que mostrava el cos incorrupte de Sant Fost. Durant la guerra civil espanyola de l'any 1936, en un dels habituals aldarulls populars, van saquejar la capella i van trencar la campana de vidre; el vuit sembla que devia conservar el cos incorrupte. Amb l'entrada d'aire, el cos es va desintegrar totalment, quedant només una pila d'ossos. Diuen que aleshores la mainada del barri, per tal de fer gresca, es van posar a jugar amb el crani del sant com si es tractés d'una pilota. La història de Sant Fost al Palau Dalmases explica perquè dins la família sempre han hagut molts individus que s'han anomenat Fost. L'avi Pau-Ignasi moria a la seva casa al carrer Montcada el dia 10 de juny de l'any 1718 als 48 anys d'edat. Hi ha varies biografies publicades sobre la seva vida.

La seva dona, àvia 8, era una pubilla de la noblesa catalana. Els seus avantpassats eren membres de les famílies més conegudes, pràcticament totes nobles, participants en les Corts Generals que, fins aquells temps s'havien celebrat a Catalunya: Cordelles, Peguera, Corbera, Oms, Gualbes, Vilana i possiblement, no he pogut comprovar-ho del cert, els Iudice (rics banquers genovesos establerts també al carrer Montcada de Barcelona, i quin palau avui encara és propietat de la família Fontcuberta), etc.

D'aquestes famílies faig esment dels Cordelles. L'avi 12, que fou en Miquel de Cordelles, era Doctor en Dret, Regent del Reial i Suprem Consell d'Aragó i Ciutadà Honrat de Barcelona. L'any 1593 va fundar el col·legi de Santa Maria i Sant Jaume de Barcelona, conegut com Col·legi Cordelles, que es bastí com a seminari per a fills de famílies nobles sota la direcció dels jesuïtes. Actualment és l'església de Betlem, a la Rambla de Barcelona. El seu net, Felicià de Cordelles i de Peguera, noble nascut a Barcelona, havia participat a les Corts de 1626 i al Parlament de 1653. Era Senyor de Mura (posteriorment el marquesat de Mura ha anat passant, fins el dia d'avui, als hereus de les successives famílies Dalmases). Els Cordelles eren una molt antiga família d'origen conegut a Esparraguera, on tenien possessions, amb una extraordinària pairalia que encara es conserva en mans dels actuals hereus de Can Dalmases, els Fontcuberta.

L'àvia 8, Maria de Vilana de Cordelles, era descendent d'una encara més antiga i noble família catalana que l'anterior: els Vilana, coneguts des del segle XV, assistents a Corts, Ciutadans Honrats, Doctors en Dret i amb un gran patrimoni. La meua besàvia va heretar la casa pairal coneguda com a Torre Vilana a Sarrià de Barcelona, que a primeries del segle XX va ésser Asil Duran i actualment és la Clínica Teknon.

Alguns dels Vilana van lluitar contra les tropes de Felip V a la guerra de successió: Antoni de Vilana i de Cordelles, Francesc de Vilana i de Vilamala, el seu germà Joan-Antoni, Josep de Vilana i de Millars. Tots foren, en aquella època, Capitans de La Coronela de Barcelona. Els avis 8 duïen a l'esquena un bon i voluminós currículum.

El seu hereu, avi 7, en Ramón de Dalmases i de Vilana, es casà amb la Maria de Terré i de Tamarit, àvia 7. A l'igual que amb el matrimoni dels seus pares, aquí també s'apleguen un seguit de matrimonis de la noblesa més antiga de Catalunya: els Peguera, Cruïlles, Berardo, Granollacs, Llaudes, Ferreres, Vilanova, Pervés, Tamarit, Tafurer, Carcer, Ayguavives, Rifós,... i d'altres.

Dels Terré en tenim coneixement des d'en Bernat de Terré, avi 18, Donzell de Barcelona, Diputat Militar de la Generalitat, armat Cavaller pel Rei Pere IV d'Aragó l'any 1360. Tots els seus descendents, i igualment els parents de les branques colaterals, foren nobles amb diferents càrrecs, privilegis i honors, que havien assistit a les successives Corts que es van anar convocant al llarg de molts segles.

Dels Tamarit podem dir que era una família del mateix estil. El més antic, del que tinc coneixement és l'avi 14, Bernat-Joan de Tamarit i de Lladernosa, Senyor de Rodonyà, que participà a les Corts de Barcelona de l'any 1519. Els seus descendents, avis 13, 12, 11... foren nobles que igualment participen a les Corts de Catalunya. Alhora aplegaren diversos senyorius, com els de Rodonyà, Puigpelat, Montferri i Masarbonés i Carlans de Montclar.

Com he assenyalat abans, tota la parentela que s'aplegà en la família Dalmases-Terré estava composta per nobles que escamparen els seus dominis per tot Catalunya durant uns quants segles. Aquí no es podria fer la indicació de les dignitats de cadascun d'aquests.

La història es torna a repetir baixant a la generació següent, la dels avis 6, Ramón de Dalmases i de Terré i Maria-Agnés de Sans i de Sala. Hem d'afegir cognoms de la noblesa: Bernat de Sala I, avi 13; Vivet, Alemany, Ferrer, Sant Genís, Carcer, Ferreres, Montrodón,... L'avi 9 fou en Miquel de Montrodón i Farreres, Senyor del Castell de Montrodón, a Tona.

Anem apropant-nos a generacions més recents. Avis 5. L'hereu dels anteriors fou Marià-Joaquim de Dalmases i de Sans, que es va casar amb la Teresa de Gomar i de Gomar. No he trobat documentació d'aquesta nova incorporació familiar, però vull explicar una dada curiosa. Coneixem de l'ascendència Dalmases com a originaris de Sant Martí Sesgueioles, que se'n van a Barcelona al segle XVII, i no em consta que conservin vinculacions amb el seu antic poble. Cent anys després, amb aquest nou matrimoni apareix repetit el cognom Gomar i, curiosament, en el poble de Sant Martí es conserven unes petites i típiques hortes amb pous, antigues, conegudes com les Hortes de Gomar. Té res a veure o és una simple coincidència?

Els avis 4, Josep-Maria de Dalmases i de Gomar, i Josepa d'Olivart i de Solans, tingueren tres fills, en Francesc-Xavier, en Ramón i en Joaquim de Dalmases i d'Olivart. Francesc-Xavier, l'hereu, el meu rebesavi, es casà amb la Dolores de Olivart Pinzano i morí jove, deixant vídua a la rebesàvia, encara jova i amb quatre fills. Aleshores l'altre germà, en Ramón (per amor o per altres conveniències) es casà amb la seva cunyada la rebesàvia vídua, tenint més descendència, en el cas, un noi que va ser l'origen dels Dalmases-Vilavechia, Dalmases-Olabarria, de Ros i de Dalmases, Ramis de Dalmases i Borràs de Dalmases. Aquestes noves generacions fruit del segon matrimoni, no eren els hereus, ja que aquest corresponia a la filla gran del primer matrimoni. Això no impedí que se'ls atorgués el Marquesat de Mura que encara ostenten.

Abans d'exposar unes quantes notes de la família Olivart-Pinzano, vull explicar una anècdota sobre la meva besàvia quan era menuda, i que ha anat passant de boca en boca com una gracieta, fins els nostres dies. És el cas que, per naixement, ella era la pubilla, raó per la qual si després naixia un germà home, aquest esdevindria l'hereu i ella perdria títols i patrimoni. Així és que cada vegada que la seva mare quedava embarassada, la seva dida, que se l'estimava molt, no parava de dir-li: "Ai nena, que t'has caigut de l'escambell!". No tornava la calma per a la dida fins després del següent part en que la criatura era una nena. No se si la besàvia entenia rés, degut a la poca edat. Aquesta frase es va anar repetint en boca de la dida una i altre vegada fins que, nascuda la quarta filla, morí el rebesavi.

La besàvia tingué de padastre el seu oncle, que posteriorment va tenir un fill baró i per tant germanastre. Si bé aquest no li va poder treure l'herència, va ser, per la seva condició d'home, qui va mantenir el cognom Dalmases, cosa que no podien fer les germanastres per la seva condició femenina, tot i ser les pubilles Dalmases.

Passem ara a dir alguna cosa de la meva besàvia Dolors d'Olivart Pinzano. Els Olivart eren una família arrelada a les Borges Blanques. Es possible que de molt antic els Olivart s'haguessin endinsat a Catalunya, provinents de la franja de ponent, terres catalanes de domini polític aragonès. Tot fa creure que els Pinzano, en els seus remots orígens, fins que es van assentar a Les Borges, eren de Calassanç, un poble que igualment pertany a la franja de ponent. Es devia tractar de dos famílies molt properes i del cert que riques, però no pas nobles.

Al carrer de Lleida, de les Borges Blanques, en els *Fogatges de Catalunya*, de l'any 1497 ja surt documentat un Berenguer Olivart i en el de l'any 1553 surten alguns Olivart a Juneda, població distant 3km de Les Borges. M'han comentat que en el segle XIX la família Dalmases, amb un patrimoni en finques molt important, no tenien masses diners líquids, el que els orientà a una política matrimonial recolzada econòmicament, que fou el que trobaren en els Olivart.

A Les Borges hi havia el convent del Carmen Calzado, de l'ordre de Nostra Senyora del Carme. Al segle XVIII, segons el cens de Floridablanca, la població era de 1691 habitants, ocupant el lloc 85 més poblat de Catalunya, es a dir que no era un poble petit per l'època. Es possible que els Olivart s'haguessin instal·lat primer a Junceda (ja hem vist que al segle XVI n'hi havia uns quants en aquest poble, i que degut a la pujança de Les Borges es traslladessin allà, on per aquells temps també es trobaven els Solans. (L'avi 4 era Olivart i Solans) Aquesta era una família de terratinents que arribaren a Les Borges baixant des de les seves arrels als Pirineus. En qualsevol cas, ambdós famílies, Olivart i Solans sense ser nobles, eren riquíssimes, més riques que els Dalmases.

Un gran historiador de Les Borges, en Josep Maria Farré i Companys, amb qui fa anys ens comunicàvem per telèfon, m'explicava que pràcticament totes les terres de la contrada, des de que es perdia la memòria, eren propietat dels Olivart, tant a Les Borges com al poble veí de Belianes.

D'antic, a Les Borges tothom tenia en gran estima als Olivart. Diu la tradició que quan havia temporal i pedregava feien picar les campanes de totes les esglésies i aleshores la gent pregava perquè no els passés res als Olivart, ja que eren tan bona gent que ajudaven a tothom, però molt especialment als més pobres i desafortunats.

Farà uns 400 anys, cediren els terrenys i pagaren la construcció dels Carmelites Calçats, a extramurs, a prop de la que llavors era la seva casa pairal. Amb la desamortització de Mendizabal, els Olivart van comprar el convent que posteriorment van cedir, a la que amb els anys va ser santa Joaquina de Vedruna i que hi va transformar en un convent de monges.

Per aquells temps van deixar la pairalia i es van anar a viure intramurs, a la casa natal de la meva rebesàvia i que va quedar en herència a la Buenaventura, la seva germana, mare del Marqués d'Olivart, en Ramón de Dalmases i d'Olivart (Les Borges 1861-Madrid 1928), cosí germà de la besàvia Carme de Dalmases i d'Olivart.

Aquest Ramón era Doctor en Dret, afamat jurisconsult i amb bones publicacions de llibres. El Papa li concedí el títol pontifici del Marquesat i, posteriorment, el Rei Alfons XIII li atorgà la concessió reial d'aquest mateix títol. Aquesta branca, la dels hereus, van cedir el seu palauet a l'Ajuntament, i actualment és la seu d'aquest ens local.

Quan els Olivart es traslladen a viure a Barcelona, a primeries del segle XIX, ho fan a Ca l'Antoni de Foixà, al carrer Comtal.

En quant a la besàvia, Carme de Dalmases i d'Olivart, em diu la meva mare que li van posar per nom Carme en memòria del convent dels Carmelites que bastí la família i van recolzar durant molts segles. Ella, que com he dit pàgines enrere, signava en documents públics amb un seguit de cognoms, utilitzava entre ells, els de Ferrer i Manresa. Podria ser que ho fes per vinculacions amb heretatges Olivart ja que es troben uns quants d'aquests cognoms en els fogatges més antics a Les Borges. És només una petita possibilitat ja que també en trobem en arbres antics de la família Dalmases.

Ara ens trobem ja amb els meus besavis, Trinitat de Fontcuberta i de Perramón i Carme de Dalmases i d'Olivart. Trinitat va néixer a Barcelona el dia 19 de juny de 1840. Cinc dies després va ser batejat a la parròquia de Sant Josep de la Ciutat Comtal. Morí a cavall de la primera dècada del segle XX. Com ell no era el germà gran, no va heretar dels seus pares més que la legítima, que no li permetia viure en l'estatus econòmic en que s'havia educat. Tenia poc

patrimoni però tenia estudis. Era advocat, encara que no va exercir mai. Era Cavaller membre del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya, Maestrant de la Reial Maestranza de Sevilla, a la que havia ingressat l'any 1863. També pertanyia a la noble Confraria de la Soledat. En vida es dedicà a administrar les seves poques propietats i les moltes i importants de la seva dona, Diuen que era de caràcter afable i de bon tracte, però sense passar-se, especialment amb la mainada amb qui era un xic més sec. La besàvia, al contrari, era més oberta, de tracte molt agradable, simpàtica, molt permissiva i consentidora dels capricis dels més menuts.

El besavi havia fet testament el dia 23 de juny de l'any 1902 (encara tardaria anys a morir), en el que fa hereu al seu fill gran Francesc-Xavier de Fontcuberta i de Dalmases. A la seva dona li deixa l'usdefruit i la legítima, a repartir entre la seva nombrosa prole. No s'oblida, en el testament, del servei; deixa uns diners a repartir entre tots els seus criats, homes i dones, i demana un enterrament senzill, dels dits de pobre, només amb un cotxe tirat per dos cavalls, acompanyat de la comunitat de la seva parròquia, amb els escolans de la Casa de Caritat i tanmateix acompanyat de les nenes asilades a la dita Casa de Caritat.

Poca cosa més sé del meu besavi. S'havia casat a la capella del Sant Crist de la Catedral de Barcelona el dia 2 de juny de l'any 1863, als 23 anys d'ell i 21 de la besàvia. Els casà el canonge Marià de Segarra, a petició de l'Il·lustríssim Senyor Doctor D. Constantino Bonet, bisbe que era de Girona.

La besàvia havia nascut també a Barcelona, l'any 1842 al Palau Dalmases del carrer Montcada on visqué fins a la seva mort el dia 27 d'abril de l'any 1920. Havia fet testament el dia 23 de desembre de 1911. Com ja he esmentat, era Senyora de Pierola i els Hostalets i Marquesa de Vilallonga, ja que era la pubilla de quatre germanes, i l'únic germà home va ser germanastre fruit del segon matrimoni de la seva mare.

Els meus besavis van tenir dotze fills . Vivien molt còmodament, sense cap tipus de mancances a la casa del carrer Montcada, servits per un nombrós exèrcit de persones, criats i criades, cuiners, cotxers,... Alternaven les seves estades al carrer Montcada amb les anyals estades a les tres cases pairals de la seva propietat: la torre Vilana, a Sarrià de Barcelona on es traslladava tota la família quan, passat l'hivern, la bonança de la primavera ho aconsellava; després, a l'estiu, anaven a Cànoves, a Sant Julià de Vilatorrada, casalot senyorial, i que realment era el considerat com a casa de vacances; finalment, a finals d'estiu i principis de tardor, fins que el temps ho permetia, anaven a Can Cordelles, a Esparraguera, possiblement la més bona i majestuosa de les cases que tenien fora de Barcelona, fins que el fred els feia tornar a la ciutat.

La tia Mercedes de Alós i de Fontcuberta, nascuda encara al segle XIX i que visqué més de 100 anys, fins a tocar el 2000, em recordava els trasbals que es produïen en cadascun d'aquests trasllats: carruatges, baguls, família, organització del servei i canvis freqüents que, sens dubte, alterarien a un nombrós equip humà.

Si no sé masses coses del besavi, en canvi de la besàvia m'han parlat més. Era molt aficionada a la lectura, sempre tenia un llibre entre mans. Deixava fer, amb el seu talant lliberal: -Que s'ho passin bé, deia, deixant a la canalla fer les seves entremaliadures. Era una dona condescendent i molt oberta. Tenia molta por a les alçades, cingleres, i als animals de gran volum. Potser per aquest motiu, ella que era molt creient, cada cop que necessitava de la intervenció divina feia una prometença, sempre la mateixa, i la complia cada vegada: pujar a pregar al Santuari de la Mare de Déu de Nuria. En aquells temps ho havia de fer muntada a lloms d'un matxo, animal que la espantava, i pel camí de ferradura, pels congostos i cingleres que llavors accedien al Santuari, cosa que encara li produïa més terror.

La Torre Vilana, amb el pas dels anys la van vendre a la família Durán, els quals després la van cedir als religiosos de l'Ordre de Sant Pere ad Víncula, que van instal·lar el que va ser el centre-internat de reforma de nois delinqüents de Barcelona. En quant a les pairalies de

Cànoves a Sant Julià de Vilatorrada i Cordelles a Esparraguera, encara avui continuen en mans dels hereus de la besàvia, els Fontcuberta. Val a dir, també, que la família conserva encara un altre palau, el ludice al carrer Montcada, que també els venia d'herències.

Del Palau Dalmases s'ha publicat molt, descrivint els seus esplèndids salons amb grans pintures, escuts que eren de la família, mobiliari amb peces inigualables, la seva capella, el magnífic pati posterior amb una font de marbre delicadament esculpida amb baix relleus d'al·legories mitològiques marines, i, com no, d'una senyorial entrada pati amb una extraordinària escalinata treballada en impressionant barroc.

Dels dotze fills que tingueren els besavis, la més gran, la Montserrat es féu monja de l'Ordre de Jesús i Maria; la segona fou la Maria, la meua àvia, que en casar-se amb l'Antoni Bach, el meu avi, dona fi a la història de la meua família Fontcuberta en el que toca en aquest capítol. L'hereu de la família va ser el tercer fill, en Francesc-Xavier. A la resta de germans els tocà una dotzena part de la legítima.

Hem vist fins aquí la fusió de dos grans famílies: Fontcuberta i Dalmases, amb el que arribem a la meua àvia materna, Maria de Fontcuberta de Dalmases. La primera d'aquestes famílies, originada per pagesos que, al llarg dels segles, es van consolidant a l'Osona, casant-se amb famílies riques i nobles, de la mateixa comarca o de pobles veïns, que arriben a assolir l'estatus de nobles a finals del segle XVIII. Aquesta família s'uneix a la segona, els Dalmases, en la generació dels meus besavis. Eren més rics i nobles i anaven emparentant amb altres famílies, totes de la noblesa catalana i que destacaren per viure i gaudir de la cultura en tota la seva extensió.

Com podríem definir el seu caràcter general, la seva personalitat, la seva manera de ser?. Com sempre es francament difícil i només podré donar unes impressions més o menys encertades que tan sols tenen el valor del que jo m'imagino.

Els Fontcuberta destacaren pel seu desig de millorar sempre, en un intent de ser "capdavanters". No aficionats a la política; de mena més aviat estalviadora, invertien tot el que podien, però tenint en compte més els aspectes materials que no pas els artístics. Era gent més aviat austera, si tenim en compte el que pels seus diners podien fer; no eren precisament amants de l'art; sobre tot eren molt tossuts. En general estaven dotats d'una bona intel·ligència natural.

Per la seva banda, els Dalmases, eren molt més polítics, despresos i de mentalitat oberta; eren d'elevada talla intel·lectual, enamorats de la cultura, que conreaven amb passió, especialment en el camp de la literatura, sense deixar de banda la pintura, la música... Cofos de la seva noblesa, eren amants de l'ordre i entusiastes del món del Dret. Eren bastant idealistes alhora que pràctics. Són bastant paradigmàtics del seny català.